

Місцеві податки і збори та їхня роль у формуванні податкових надходжень місцевих бюджетів в Україні: регіональний аспект

Волощук Р.Є.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Тернопільського національного економічного університету

Статтю присвячено актуальним питанням організації місцевого оподаткування в Україні. Проведено оцінку надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів у розрізі регіонів. Здійснено аналіз фінансової ролі місцевих податків і зборів у податкових надходженнях місцевих бюджетів у територіальному аспекті. Визначено основні регіональні особливості місцевого оподаткування в Україні.

Ключові слова: місцеві податки і збори, місцеві бюджети, податок на майно, єдиний податок, туристичний збір, збір за місця для паркування транспортних засобів.

Волощук Р.Е. МЕСТНЫЕ НАЛОГИ И СБОРЫ И ИХ РОЛЬ В ФОРМИРОВАНИИ НАЛОГОВЫХ ПОСТУПЛЕНИЙ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ В УКРАИНЕ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Статья посвящена актуальным вопросам организации местного налогообложения в Украине. Проведена оценка поступлений местных налогов и сборов в местные бюджеты в разрезе регионов. Осуществлен анализ фискальной роли местных налогов и сборов в налоговых поступлениях местных бюджетов в территориальном аспекте. Определены основные региональные особенности местного налогообложения в Украине.

Ключевые слова: местные налоги и сборы, местные бюджеты, налог на имущество, единый налог, туристический сбор, сбор за места для парковки транспортных средств.

Voloshchuk R.Ye. LOCAL TAXES AND FEES AND THEIR ROLE IN FORMING THE TAX REVENUES OF LOCAL BUDGETS IN UKRAINE: THE REGIONAL ASPECT

The article is devoted to topical issues of the organization of local taxation in Ukraine. An assessment of local tax revenues and fees to local budgets in the context of regions is carried out. The analysis of the fiscal role of local taxes and fees in tax revenues of local budgets in the territorial aspect is carried out. The main regional features of local taxation in Ukraine are determined.

Keywords: local taxes and fees, local budgets, property tax, single tax, tourist fee, fee for parking spaces for vehicles.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах реформування економіки та соціальної сфери особливого значення набувають місцеві податки і збори як фінансова основа забезпечення розвитку територіальних громад. На місцеве оподаткування покладається вирішення основних завдань органів місцевого самоврядування шляхом формування фінансових ресурсів для задоволення локальних потреб. Актуалізуються питання місцевих податків і зборів у зв'язку з проголошенням вектору на децентралізацію влади, що передбачає зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування значною мірою через підвищення ролі місцевих податків і зборів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти місцевого оподаткування висвітлено в наукових працях багатьох дослідників, таких як: М.П. Боровик, І.С. Волохова, Л.М. Демиденко, О.І. Луніна, О.П. Кириленко, М.І. Карлін, В.В. Письменний, І.О. Цимбалюк та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те що у фінансовій науковій літературі представлений широкий спектр результатів досліджень із місцевого оподаткування, існує низка невирішених проблем у цій сфері. Наявна диференціація соціально-економічного розвитку регіонів, окрім іншого, зумовлена неоднозначною роллю місцевих податків і зборів у формуванні податкових надходжень місцевих бюджетів.

Зазначене вимагає проведення аналітичного дослідження щодо особливостей місцевого оподаткування в регіональному розрізі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає у визначенні ролі місцевих податків і зборів у наповненні місцевих бюджетів, аналізі сучасного стану місцевого оподаткування, виявленні його регіональних особливостей в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах велике фіскальне значення місцевих податків і зборів пов'язане, насамперед, з їхньою достатньо широкою базою оподаткування й прямою залежністю між доходами й майновим станом платників та їх платежами до місцевих бюджетів. Проте результативність і фіскальна ефективність місцевого оподаткування можливі лише за

достатньо високого економічного розвитку країни та її регіонів як необхідної умови зростання доходів і майна, з яких сплачуються податки, та запровадження комплексного регіонального моніторингу доходів і майна як об'єктів оподаткування.

У 2013–2017 рр. надходження місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів в Україні зростали по всіх регіонах (табл. 1).

Так, у 2017 р. найбільший приріст надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів спостерігався у Дніпропетровській (зростання порівняно з 2013 і 2016 рр. становило 1 177,2% і 23,8% відповідно), Кіровоградській (1 010,2% і 24,0% відповідно) та Полтавській (919,1% і 26,9% відповідно) областях. У 2017 р. найменший приріст надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів

Таблиця 1

Динаміка надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів в Україні в регіональному розрізі у 2013–2017 рр., млн. грн.

Адміністративно-територіальна одиниця*	Роки					Темп приросту, %	
	2013	2014	2015	2016	2017	2017/2013	2017/2016
Вінницька	218,1	260,0	897,8	1373,6	1774,5	713,6	29,2
Волинська	108,4	124,5	336,7	549,4	719,6	563,8	31,0
Дніпропетровська	475,8	612,4	3220,2	4908,8	6077,1	1177,2	23,8
Донецька	535,6	440,3	1153,0	1223,7	1629,3	204,2	33,1
Житомирська	174,7	204,5	544,5	809,0	1100,3	529,8	36,0
Закарпатська	163,7	184,1	336,5	540,9	758,9	363,6	40,3
Запорізька	255,2	293,8	1271,7	2083,8	2561,0	903,5	22,9
Івано-Франківська	149,6	175,3	510,1	777,6	1021,1	582,6	31,3
Київська	335,0	417,0	1329,6	2086,6	2745,0	719,4	31,6
Кіровоградська	110,0	125,0	641,8	985,2	1221,2	1010,2	24,0
Луганська	233,7	161,3	388,2	426,5	520,3	122,6	22,0
Львівська	386,2	484,2	1220,8	1947,4	2588,9	570,4	32,9
Миколаївська	166,6	192,9	688,4	1065,3	1324,1	694,8	24,3
Одеська	443,2	510,2	1782,1	3032,1	3802,2	757,9	25,4
Полтавська	211,2	244,3	1157,9	1695,8	2152,3	919,1	26,9
Рівненська	132,3	153,3	404,6	652,1	821,7	521,1	26,0
Сумська	144,3	156,4	673,4	1012,7	1246,8	764,0	23,1
Тернопільська	117,8	129,4	373,3	576,9	784,9	566,3	36,1
Харківська	567,5	690,2	2120,8	3142,9	4032,2	610,5	28,3
Херсонська	145,3	159,7	583,7	897,7	1137,4	682,8	26,7
Хмельницька	177,2	207,1	674,1	1044,3	1309,7	639,1	25,4
Черкаська	188,5	222,2	913,9	1359,8	1685,3	794,1	23,9
Чернівецька	115,7	130,4	326,4	486,0	643,2	455,9	32,3
Чернігівська	137,8	159,2	587,5	930,0	1203,9	773,7	29,5
м. Київ	1188,1	1520,5	4904,4	8653,6	9726,3	718,6	12,4
Україна	7314,1	8055,6	27041,35	42261,6	52587,1	619,0	24,4

* Дані наведено без урахування АРК і м. Севастополя

Джерело: розраховано та складено на основі [1–5]

спостерігався у Луганській (зростання порівняно з 2013 і 2016 рр. становило 122,6% і 22,0% відповідно), Донецькій (204,2% і 33,1% відповідно) та Закарпатській (363,6% і 40,3% відповідно) областях.

У 2013–2017 рр. надходження місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів України в регіональному розрізі значно відрізнялися (рис. 1). Так, у 2013–2017 рр. за середнім показником найбільша частка надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів припадала на м. Київ (18,9%), Дніпропетровську (11,1%) і Харківську (7,7%) області, тобто територіальні одиниці з найбільш розвиненим підприємницьким середовищем.

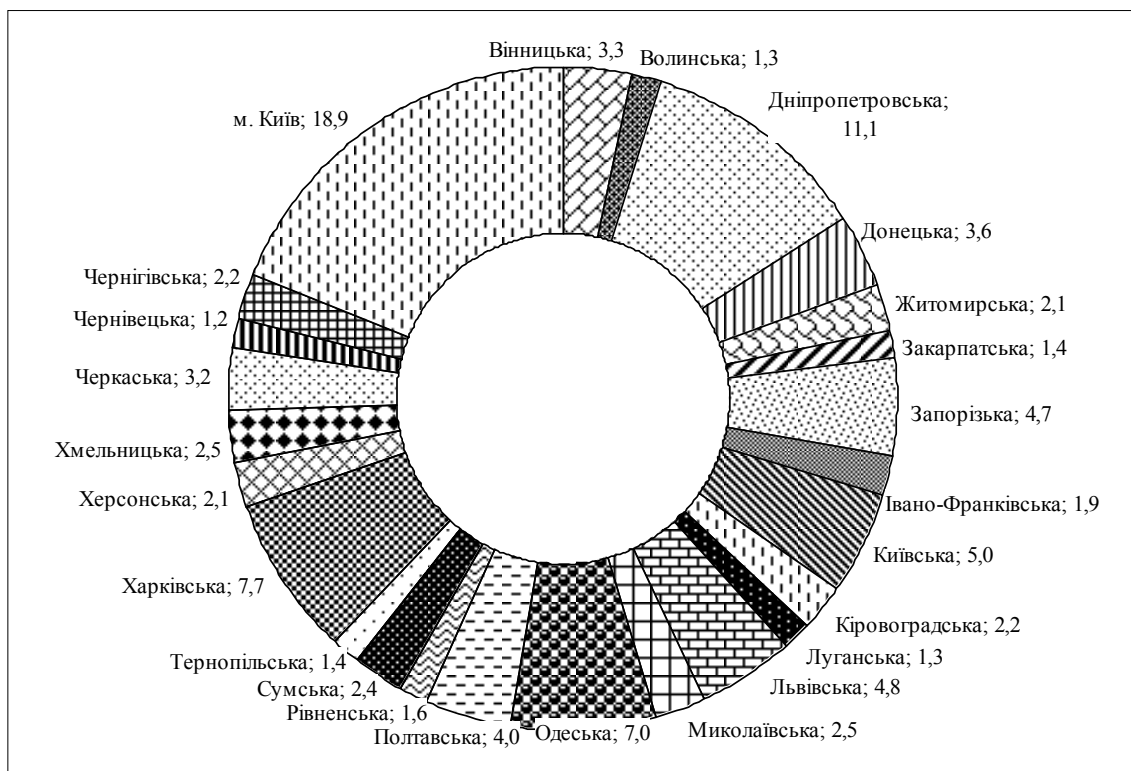
У 2013–2017 рр. за аналогічним показником найменша частка надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів спостерігалася у Чернівецькій (1,2%), Волинській (1,3%) із найменшим рівнем промислового розвитку областях, а також Луганській (1,3%) області, що пояснюється втратою частини промислових потужностей у зв'язку із військовим конфліктом на сході країни.

У 2013–2017 рр. у середньому по Україні частка місцевих податків і зборів у податкових надходженнях місцевих бюджетів різнилася за регіонами (рис. 2). Так, у середньому

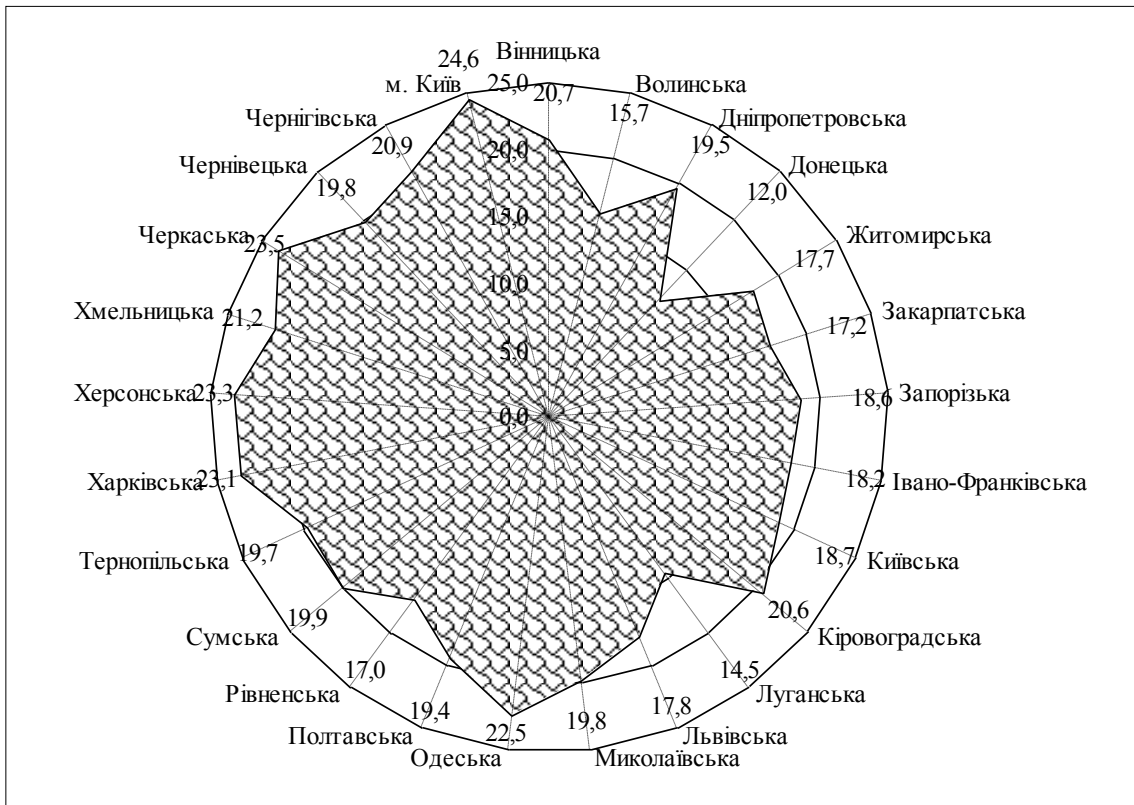
найбільша частка місцевих податків і зборів у податкових надходженнях місцевих бюджетів спостерігалася у м. Києві (24,6%), Черкаській (23,5%) та Херсонській (23,3%) областях, що свідчить не лише про наявність значної кількості об'єктів оподаткування та платників податків у цих регіонах, а й про значні зусилля органів місцевого самоврядування та фіскальних органів щодо організації місцевого оподаткування.

У 2013–2017 рр. у середньому найменша частка місцевих податків і зборів у податкових надходженнях місцевих бюджетів спостерігалася у Донецькій (12,0%), Луганській (14,5%) і Волинській (15,7%) областях, що зумовлено як веденням бойових дій на окремих територіях, так і пасивністю органів місцевого самоврядування в реалізації податкового потенціалу локального характеру.

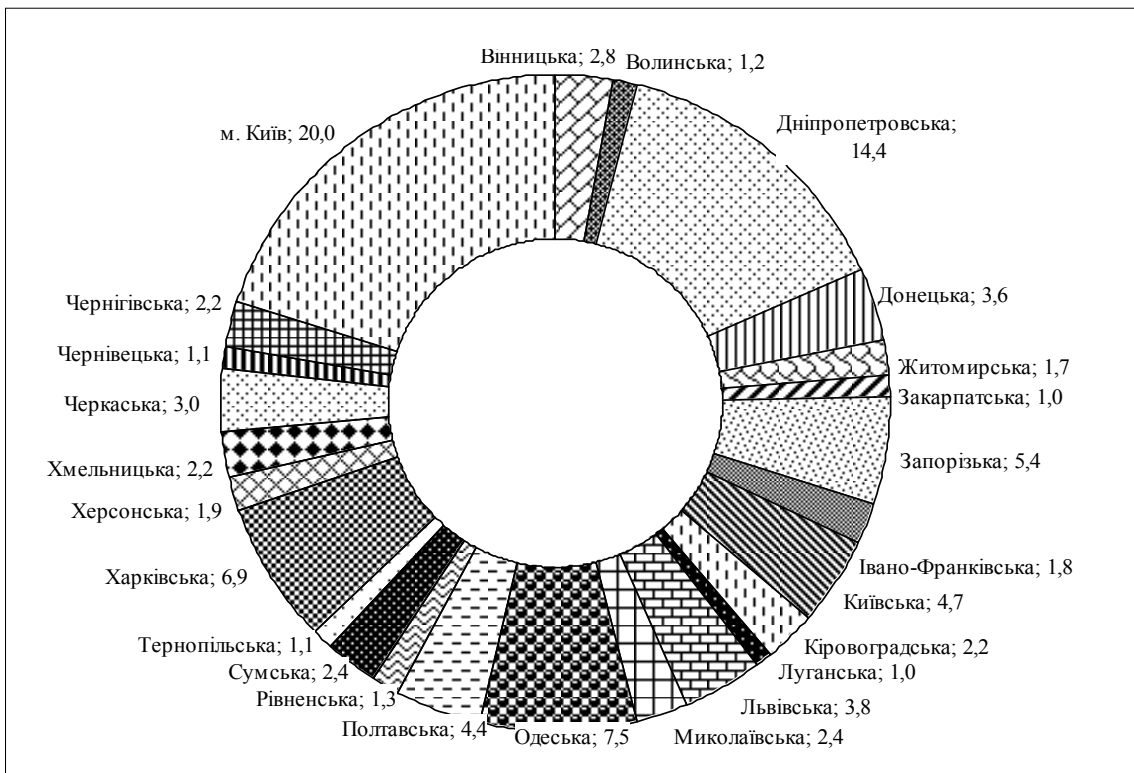
У 2013–2017 рр. надходження податку на майно до місцевих бюджетів України в регіональному розрізі значно відрізнялися (рис. 3). У 2013–2017 рр. у середньому найбільша частка надходжень податку на майно до місцевих бюджетів припадала на м. Київ (20,0%), Дніпропетровську (14,4%) та Одеську (7,5%) області, тобто територіальні одиниці з найбільшою нормативною грошовою оцінкою

Рис. 1. Структура надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів України в регіональному розрізі в середньому в 2013–2017 рр., %
Джерело: розраховано та складено на основі [1–5]

Рис. 2. Розподіл регіонів за часткою місцевих податків і зборів у податкових надходженнях місцевих бюджетів у середньому в 2013–2017 рр., %
Джерело: розраховано та складено на основі [1–5]

Рис. 3. Структура надходжень податку на майно до місцевих бюджетів України в регіональному розрізі в середньому в 2013–2017 рр., %
Джерело: розраховано та складено на основі [1–5]

землі, найвищими ставками плати за землю та найбільшою кількістю зареєстрованих власників розкішних автомобілів і житлової й нежитлової нерухомості.

У 2013–2017 рр. у середньому найменша частка надходжень податку на майно до місцевих бюджетів спостерігалася у Закарпатській (1,0%), Луганській (1,0%) і Чернівецькій (1,1%) областях, тобто в регіонах із найменшою площею та невеликою кількістю зареєстрованих власників дорогих автомобілів і нерухомості.

У 2013–2017 рр. у середньому по Україні частка податку на майно в податкових доходах місцевих бюджетів відрізнялася за регіонами (рис. 4). Зокрема, у 2013–2017 рр. у середньому найбільша частка податку на майно в податкових надходженнях місцевих бюджетів спостерігалася у Дніпропетровській області (12,3%), м. Києві (11,9%) та Одеській області (11,1%), що підтверджує наявність у цих територіальних одиницях великої кількості об'єктів оподаткування й платників податку.

У 2013–2017 рр. у середньому найменша частка податку на майно в податкових надходженнях місцевих бюджетів спостерігалася

у Закарпатській (4,9%), Донецькій (6,4%) і Львівській (6,4%) областях, що зумовлено як невеликою територією окремих регіонів, так і можливим небажанням відповідних органів активізувати роботу з організації справляння податку на майно.

У 2013–2017 рр. надходження єдиного податку до місцевих бюджетів України в регіональному розрізі мали значні відмінності (рис. 5). У 2013–2017 рр. у середньому найбільшою часткою надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів характеризувалися м. Київ (17,8%), Харківська (8,6%) та Дніпропетровська (7,8%) області, тобто територіальні утворення з найбільшою кількістю зареєстрованих представників малого підприємництва.

У 2013–2017 рр. у середньому найменша частка надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів була у Чернівецькій (1,4%), Луганській (1,5%) і Волинській (1,5%) областях, тобто в регіонах із найменш сприятливими умовами для розвитку малого підприємництва.

У 2013–2017 рр. у середньому по Україні частка єдиного податку в податкових надходженнях місцевих бюджетів характеризува-

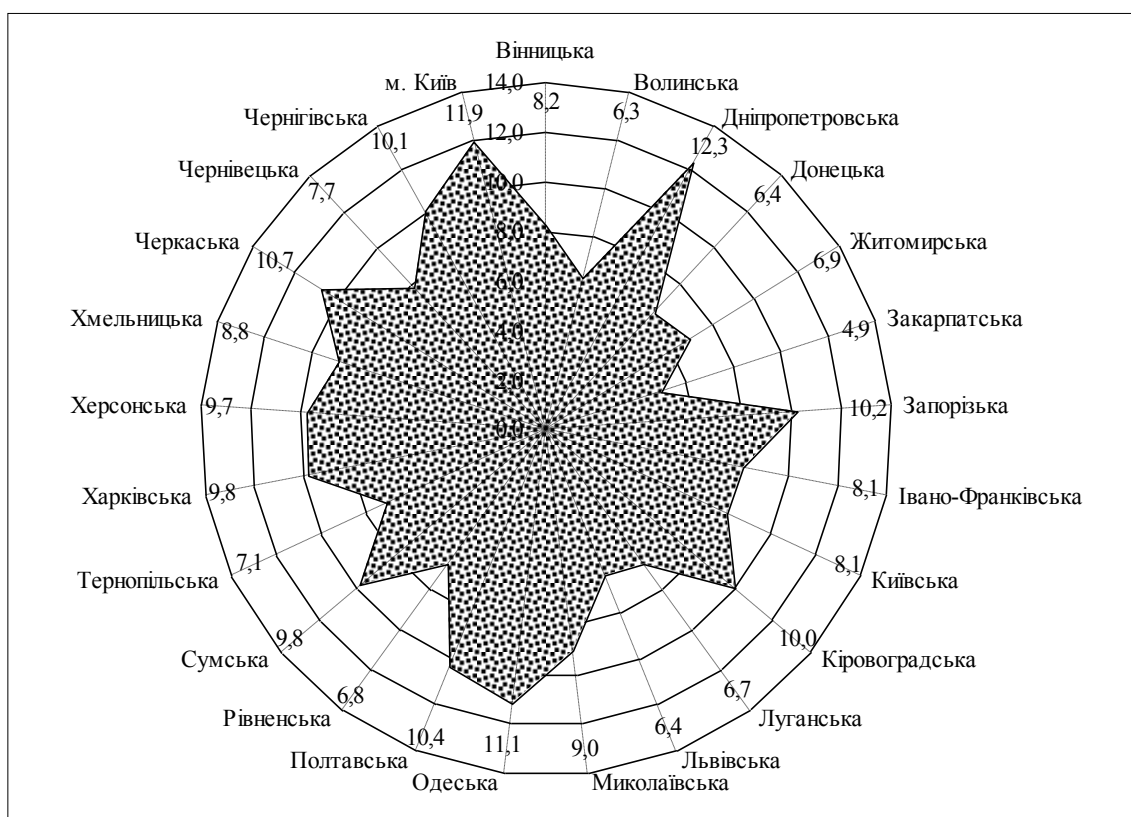
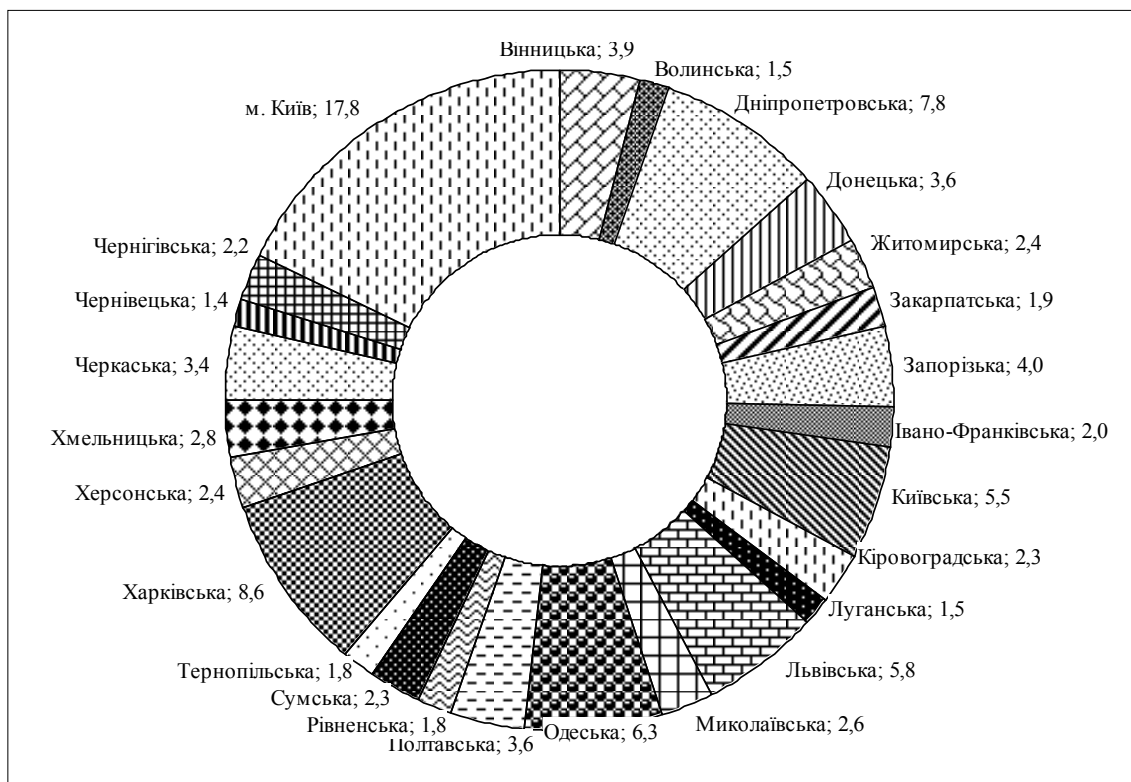

Рис. 4. Розподіл регіонів за часткою податку на майно в податкових надходженнях місцевих бюджетів у середньому в 2013–2017 рр., %

Джерело: розраховано та складено на основі [1–5]

Рис. 5. Структура надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів України в регіональному розрізі у середньому в 2013–2017 рр., %

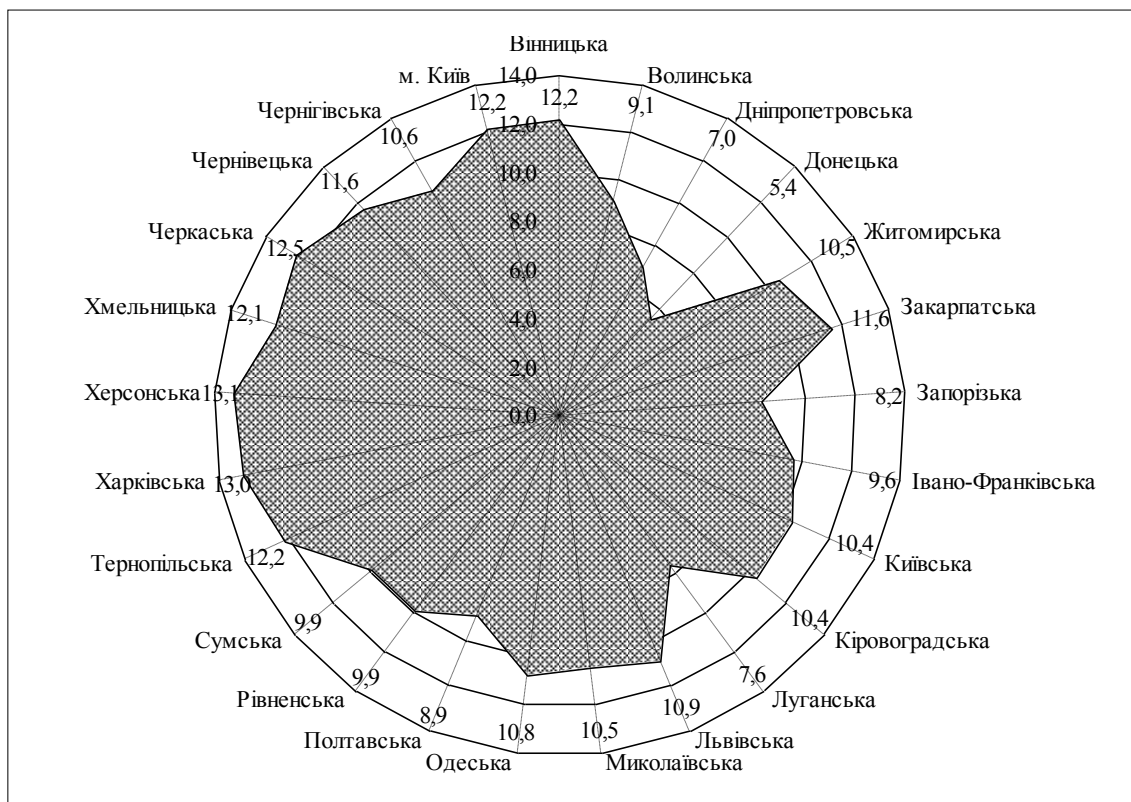
Джерело: розраховано та складено на основі [1–5]

лася значними відхиленнями за регіонами (рис. 6). Так, у 2013–2017 рр. у середньому найбільша питома вага єдиного податку на майно в податкових доходах місцевих бюджетів спостерігалася у Херсонській (13,1%), Харківській (13,0%) і Черкаській (12,5%) областях, що зумовлено наявністю сприятливого підприємницького середовища у цих регіонах і значною кількістю платників, що перебувають на спрощеній системі оподаткування. У 2013–2017 рр. у середньому найменша частка єдиного податку в податкових надходженнях місцевих бюджетів була у Донецькій (5,4%), Дніпропетровській (7,0%) і Луганській (7,6%) областях, що пов'язано з веденням Операції об'єднаних сил на окремих територіях, а також незначною роллю малого бізнесу у формуванні валового регіонального продукту.

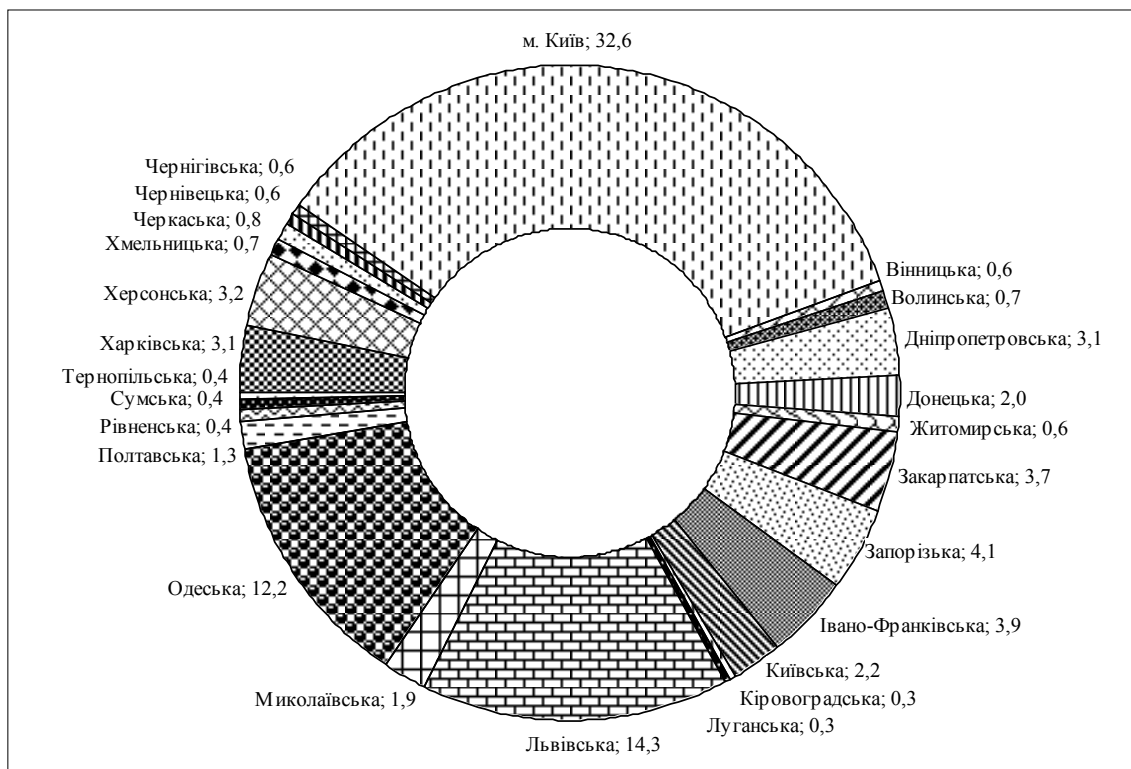
У 2013–2017 рр. надходження туристичного збору до місцевих бюджетів України в регіональному розрізі було диференційованим (рис. 7). Протягом 2013–2017 рр. за середнім показником найбільша частка надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів припадала на м. Київ (32,6%), Львівську (14,3%) та Одеську (12,2%) області,

тобто територіальні утворення з найбільшою привабливістю для туристів через наявність історичних пам'яток, рекреаційних зон, морського узбережжя (для Одеського регіону) тощо. У 2013–2017 рр. за аналогічним показником найменша частка надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів спостерігалася у Луганській (0,3%), Кіровоградській (0,3%) і Сумській (1,3%) областях, тобто у найменш цікавих для туристичних подорожей територіальних одиницях.

У 2013–2017 рр. у середньому по Україні питома вага туристичного збору у податкових надходженнях місцевих бюджетів диференціювалась за регіонами (рис. 8). Так, у 2013–2017 рр. у середньому найбільша частка туристичного збору у податкових надходженнях місцевих бюджетів спостерігалася у Львівській області (0,097%), м. Києві (0,080%) та Закарпатській області (0,077%), що свідчить про наявність значного рекреаційного та туристичного потенціалу цих територій. У 2013–2017 рр. у середньому найменша питома вага туристичного збору у податкових надходженнях місцевих бюджетів була в Кіровоградській (0,004%), Луганській (0,004%) і Сумській (0,007%) областях, що

Рис. 6. Розподіл регіонів за часткою єдиного податку в податкових надходженнях місцевих бюджетів у середньому в 2013–2017 рр., %
Джерело: розраховано та складено на основі [1–5]

Рис. 7. Структура надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів України в регіональному розрізі в середньому в 2013–2017 рр., %
Джерело: розраховано та складено на основі [1–5]

зумовлено відсутністю природних, оздоровлювальних та історичних об'єктів, привабливих для туристів. Відзначимо, що туристичний збір не відігравав значного фіскального значення у жодному з регіонів України, адже його частка в податкових надходженнях місцевих бюджетів не перевищувала 1%.

У 2013–2017 рр. надходження збору за місця для паркування транспортних засобів до місцевих бюджетів України в регіональному розрізі характеризувалися значними розбіжностями (рис. 9). Протягом 2013–2017 рр. у середньому найбільша частка надходжень збору за місця для паркування транспортних засобів до місцевих бюджетів припадала на м. Київ (37,58%), Одеську (22,33%) та Дніпропетровську (11,56%) області, тобто регіони з найбільш реалізованим потенціалом даного збору. У 2013–2017 рр. у середньому найменша частка надходжень збору за місця для паркування транспортних засобів до місцевих бюджетів спостерігалася у Рівненській (0,001%), Кіровоградській (0,013%) і Сумській (0,078%) областях, тобто в регіонах, де органи місцевого самоврядування не спрямовані на створення сприятливих умов для справляння зазначеного збору.

У 2013–2017 рр. у середньому по Україні питома вага збору за місця для паркування транспортних засобів у податкових надходженнях місцевих бюджетів значно різнилася за регіонами (рис. 10). У 2013–2017 рр. у середньому найбільша частка збору за місця для паркування транспортних засобів у податкових надходженнях місцевих бюджетів спостерігалася в Одеській області (0,220%), м. Києві (0,162%) та Чернівецькій області (0,077%), що характеризує бажання та можливість органів місцевого самоврядування справляти даний збір. У 2013–2017 рр. у середньому найменша частка збору за місця для паркування транспортних засобів у податкових доходах місцевих бюджетів була у Полтавській (0%), Луганській (0%) і Рівненській (0%) областях, що зумовлено низькою активністю органів місцевого самоврядування в забезпеченні справляння зазначеного збору. Відзначимо, що у низці регіонів збір за місця для паркування транспортних засобів узагалі не був запроваджений (Луганська область) або ж протягом досліджуваного періоду його справляння було скасовано (Донецька, Запорізька, Полтавська, Рівненська та Сумська області).

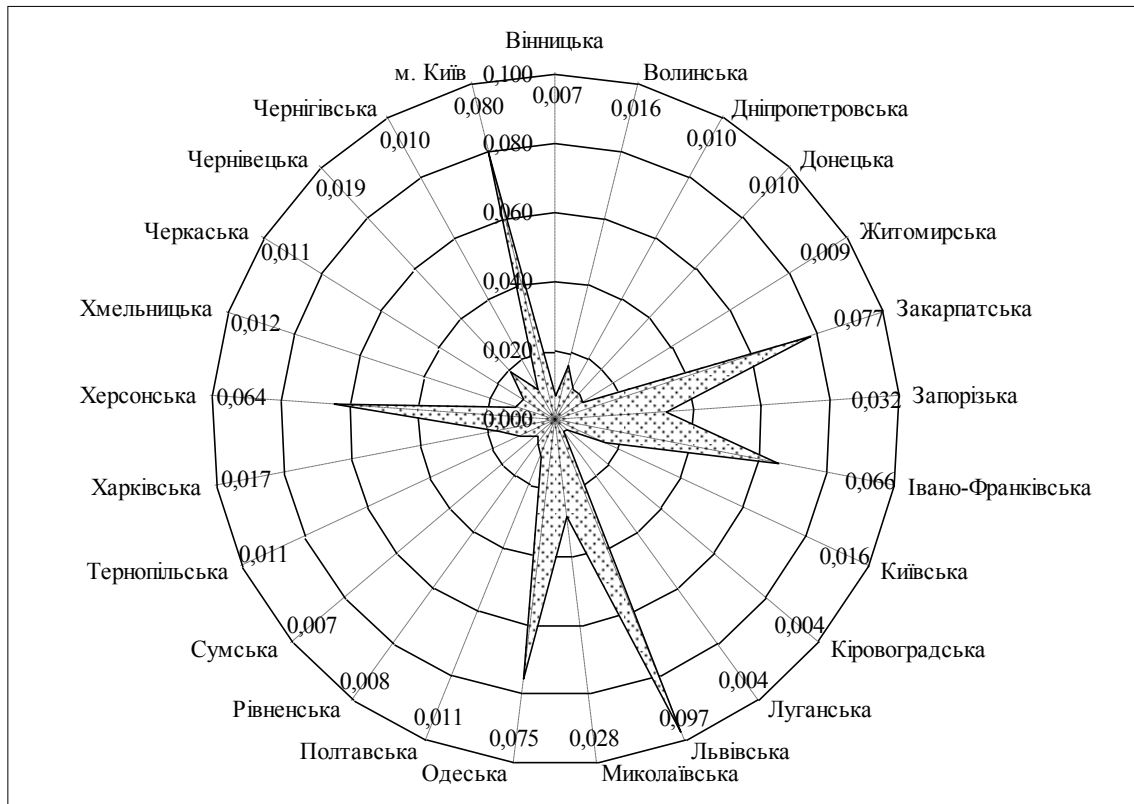
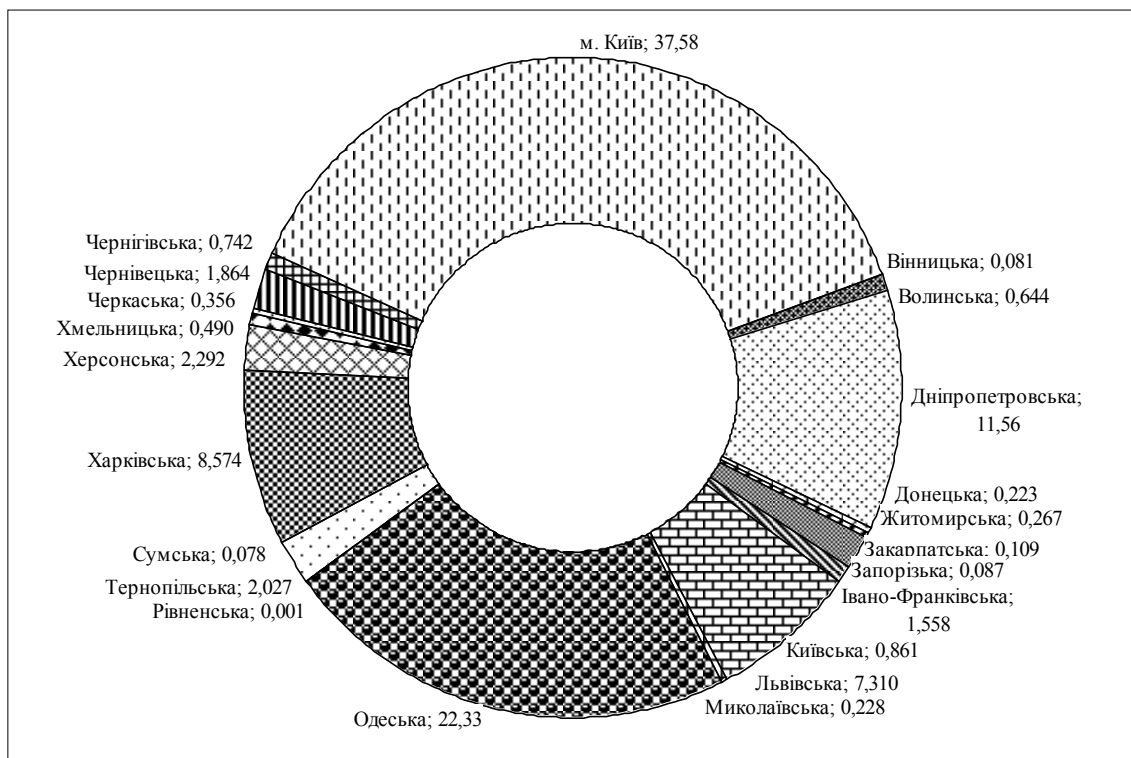

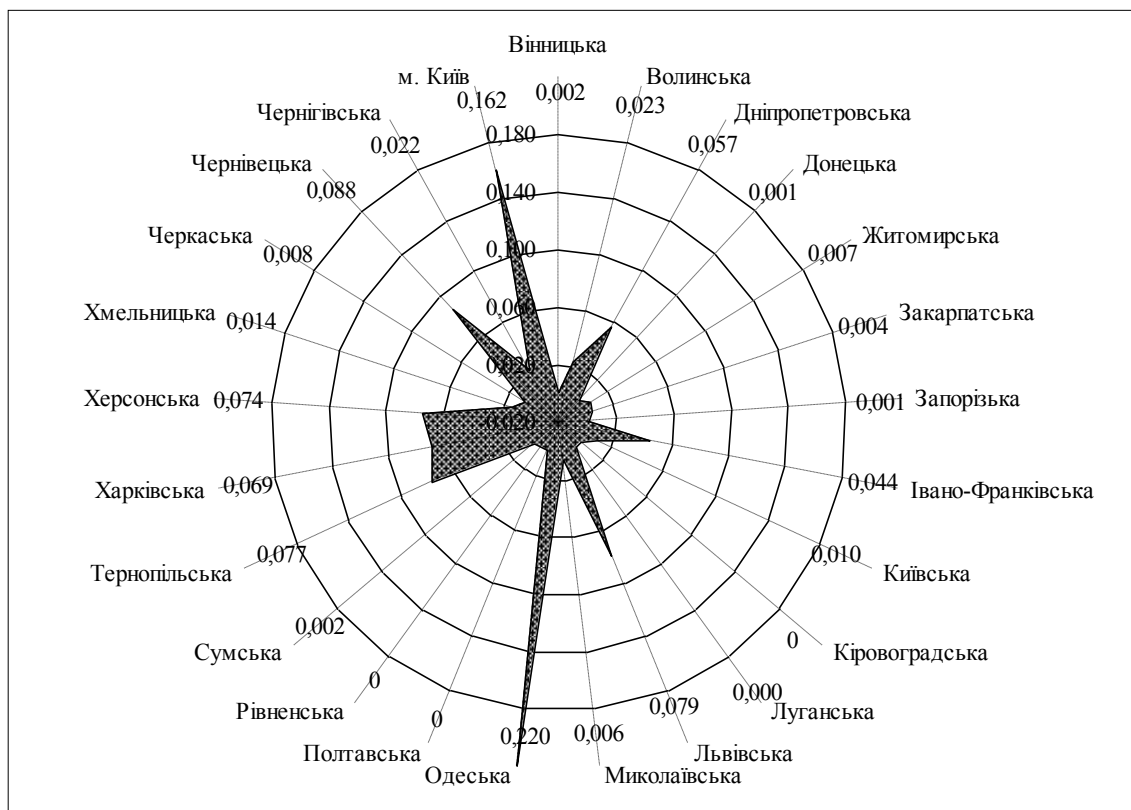
Рис. 8. Розподіл регіонів за часткою туристичного збору в податкових надходженнях місцевих бюджетів у середньому в 2013–2017 рр., %

Джерело: розраховано та складено на основі [1–5]

Рис. 9. Структура надходжень збору за місця для паркування транспорту до місцевих бюджетів України за регіонами в середньому в 2013–2017 рр., %
Джерело: розраховано та складено на основі [1–5]

Рис. 10. Розподіл регіонів за часткою збору за місця для паркування транспорту в податкових доходах місцевих бюджетів у середньому в 2013–2017 рр., %
Джерело: розраховано та складено на основі [1–5]

Виходячи з викладеного, можна констатувати наявність таких особливостей місцевого оподаткування в регіональному розрізі:

- найбільші надходження місцевих податків і зборів зосереджено в промислово розвинутих регіонах, лідером з яких є м. Київ;
- низька фіскальна ефективність місцевого оподаткування у більшості регіонів;
- значний дисбаланс у надходженнях місцевих податків і зборів у розрізі їхніх видів: податки суттєво превалюють над зборами, це характерно для всіх регіонів;
- пасивність органів місцевої влади в більшості регіонів щодо реалізації податкового потенціалу локального значення, особливо

в частині організації справляння податкових зборів.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, у 2013–2017 рр. з усіх місцевих податків і зборів, які формують місцеві бюджети в Україні, лише податок на майно та єдиний податок найбільш повно виконували своє фіскальне призначення, що підтверджується значною часткою даних податків у податкових доходах місцевих бюджетів. Водночас місцеві збори характеризувалися низькою фіскальною ефективністю, що свідчить про необхідність їх реформування в майбутньому для посилення ролі у податкових надходженнях місцевих бюджетів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бюджет України 2013: стат. зб. / Міністерство фінансів України. Київ, 2014. 244 с. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/bjudzhet-ukraini-2013?category=bjudzhet&subcategory=2013-budget> (дата звернення: 13.12.2018).
2. Бюджет України 2014: стат. зб. / Міністерство фінансів України. Київ, 2015. 307 с. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/Budget%20of%20Ukraine%202014%20\(mfugovua\)%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Budget%20of%20Ukraine%202014%20(mfugovua)%20(1).pdf) (дата звернення: 13.12.2018).
3. Бюджет України 2015: стат. зб. / Міністерство фінансів України. Київ, 2016. 307 с. URL : [https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202015%20\(with%20cover\).pdf](https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202015%20(with%20cover).pdf) (дата звернення: 13.12.2018).
4. Бюджет України 2016: стат. зб. / Міністерство фінансів України. Київ, 2017. 315 с. URL: <https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202016.pdf> (дата звернення: 13.12.2018).
5. Бюджет України 2017: стат. зб. / Міністерство фінансів України. Київ, 2018. 307 с. URL: [https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202017%20\(publish\).pdf](https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202017%20(publish).pdf) (дата звернення: 13.12.2018).

REFERENCES:

1. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2014) Biudzhet Ukrainy 2013 [Budget of Ukraine 2013], Kyiv. Available at: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/bjudzhet-ukraini-2013?category=bjudzhet&subcategory=2013-budget> (accessed 13 December 2018).
2. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2015) Biudzhet Ukrainy 2014 [Budget of Ukraine 2014], Kyiv. Available at: [file:///C:/Users/User/Downloads/Budget%20of%20Ukraine%202014%20\(mfugovua\)%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Budget%20of%20Ukraine%202014%20(mfugovua)%20(1).pdf) (accessed 13 December 2018).
3. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2016) Biudzhet Ukrainy 2015 [Budget of Ukraine 2015], Kyiv. Available at: [https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202015%20\(with%20cover\).pdf](https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202015%20(with%20cover).pdf) (accessed 13 December 2018).
4. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2017) Biudzhet Ukrainy 2016 [Budget of Ukraine 2016], Kyiv. Available at: <https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202016.pdf> (accessed 13 December 2018).
5. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2018) Biudzhet Ukrainy 2017 [Budget of Ukraine 2017], Kyiv. Available at: [https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202017%20\(publish\).pdf](https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202017%20(publish).pdf) (accessed 13 December 2018).